

DRAAMATEATRI LEHT

Solaris →
Totalitaarne romaan →
James Brown kandis
lokirulle →
Araabia öö →

Uued näitlejad →
Päev teatrikassas →
Ükskord Liibanonis →

Sügis 2024

Draamateater

HALASTAMATU IME OOTUS

Elmo Nüganen toob lavale
Stanisław Lemi psühholoogilise
ulmeromaani „Solaris”.

Lemi romaani tegevus toimub millalgi
tulevikus, kaugel planeedil nimega Solaris, kus
Maalt tulnud teadlased kohtuvad kummaliste
nähtustega. Esmapilgul võiks öelda, et see on
väga ebatüüpiline teatrimaterjal.

Kontekst, kuhu autor Lem oma tegelased
paneab, on tõesti orbitaaljaam kuskil kosmose
avarustes, aga tema põhifookus on inimene –
ta uurib eelkõige inimest ja tema sees toimuvat.
Kohtudes täiesti teistlaadi eluvormiga, muutuvad
paljud inimese omadused, arusaamad ja
mõttemustrid nähtavaks. Nad ei ole enam
iseenesestmõistetavad, ainumõeldavad. Kui me
kohtume „võõraga”, siis näeme ka ennast justkui
kõrvalt ja avaneb pilk enda sisekosmosesse.

Tsiteerides meie lavastuse teksti: „Me
suundume kosmosesse kõigeks ettevalmistatult:
üksilduseks, võitluseks, kannatusteks ja surmaks.
Me ei räägi sellest, aga me arvame, et oleme
erilised, sest oleme väljavalitud. Aga tegelikult
saabusime siia sellistena, nagu me oleme...”

See on kõige ehedam endasse vaatamise
lugu. Tekib küsimus, kas me inimesena või
inimkonnana tervikuna oleme üldse valmis
kohtuma teistsugusega.

Need hetked inimkonna ajaloos, kus
on toimunud kohtumised teistsugusega, on
üldjuhul üsna veriselt lõppenud.

Ma arvan, et iga inimene oma peas
arvab, et tema suudab ja soovib õppida teistelt
inimestelt, rahvustelt, rassidelt, tsivilisatsioonidelt,
mis neil on väärtuslikku, ning jagada neile seda,
mis omakorda meis on väärtuslikku. See on ka
paarisuhtes nii. Kui aga veidi kriitilisemalt vaadata,
siis päris nii see pole.

Millest meil kõik need arusaamatused
elukaaslase, üleaedsega, kui me oleme nii altid
kõike teistsugust vastu võtma? See paneb
paratamatult mõtlema, et tegelikult me otsime
ikka endasarnast, endale harjumuslikku, isegi
peeglit. Me ei tea, mida teistsugusega peale
hakata ja see hirmutab. Suhtlemine teistsugusega
eeldab, et me peame ka ise muutuma hakkama,
ja enese muutmine on inimesele kõige keerulisem
ülesanne.

Millal sul see äratundmishetk oli, et
„Solarist” võiks lavastada?

Ma arvan, et see oli aastat viis-kuus
tagasi. Siis oli esimene kord, kui ma sellest
Kristjan Suitsule rääkisin. Ja paarile näitlejale,
keda kahjuks siin trupis ei ole, sest nad ei töota
Draamateatris.

Aga sinu esimene kokkupuude selle
materjaliga – kas lugesid enne Lemi romaani
või vaatasid Tarkovski filmi?

Esimesena nägin ikka Tarkovski filmi. Lemi
nime teadsin, kuid „Solarist” lugenud polnud.
Mulle meeldis see film, meeldib siamaani. Pärast
romaani lugemist ütleksin aga, et Lem ise ei räägi
päris sellest, millest räägib film. On ju teada, et nad
läksid Tarkovskiga omavahel raksugi.

Tarkovski oli siis noor, mõned väga
edukad filmid juba teinud. Lem kui Ida-Euroopa
kuulsaim ulmekirjanik kutsuti Moskvasse
lugejatega kohtuma. Selle raames korraldaski
üks filmiprodutsent, Tarkovski sõber, meeste
kohtumise. Tarkovski oli juba alustanud tööd
„Solarise” stsenaariumi kallal ja tahtis väga Lemiga
rääkida. Too produtsent on hiljem öelnud, et
juba esimesest hetkest oli aru saada, et sellest
vestlusest ei tule midagi välja. Probleem oli
selles, et Tarkovski hakkas kohe rääkima oma
geniaalsest stsenaariumist ja nendest stseenidest,
mille ta kuulsa kirjaniku teosele ise juurde oli
kirjutanud, ja soovis muidugi Lemi käest kiitust.
Seda ta ei saanud. Lem lubas selle filmi teha nii,
nagu Tarkovski tahtis, aga ei soovinud ise selle
filmiga midagi tegemist teha. Lem ütleski, et tema
kirjutas oma teose täiesti teisest asjast kui see,
millest kõneleb Tarkovski film. Lem vaatas filmi
väidetavalt ära alles paar aastat peale esilinastust,
siis, kui see jõudis Poola televisiooni. Ja siis suutis
ka vaadata ainult esimese poole.

Milles Lemi etteheide Tarkovskile
täpsemalt seisnes?

Ta on ise seda hiljem intervjuudes
kommenteerinud. Seal on kaks momenti. Tema
esimene etteheide oli see, et Tarkovski võttis tema
loo ja tegi sellest „Kuritöö ja karistuse”. Kris Kelvin
on nagu Raskolnikov, kes õigeusu kaanonite
kohaselt kahetseb oma pärispattu. Pärast
kohtumist millegi suuremaga tuleb ta kosmosest
tagasi, langeb „isa” ette põlvili maha ja palub kõigi
pattude eest andeks. Ta on jõudnud mõistmisele,
et pole mõtet toppida oma nina mingitesse

kõrgematesse sfääridesse, vaid tuleks ikka esmalt
oma rohtaeda korras hoida. Kahtlemata võib
„Solarise” lugu ka niimoodi käsitleda. Aga mulle
tundub, eriti kui vaadata Lemi teose lõppu, on
Tarkovski versiooni moraal risti vastupidine Lemi
omale.

Siit tulebki see teine moment, mis Lemi
häiris. Poola keeles ehk originaalis
on Solarise planeet naissoost.
See oli Lemile väga oluline. Vene
keelde tõlgiti see aga nii, et ta oli
meessoost. See võib tunduda
justkui väikese detailina, aga
ometi on siin oluline vahe. Lemi
versioonis võib ka planeedi,
Maa ja Solarise kontaktist
sündida midagi uut. Solarise
planeet kui naisalge loob kogu
aeg uusi eluvorme, eriti siis,
kui tal on kokkupuude millegi
uuega. Ta on valmis sünnitama
uut elu. Kohtumisel Maalt
tulnud esindajatega on tohutu
potentsiaal. Küsimus on, kas seda
osatakse või soovitakse näha.

Minu arvates Lemi romaan kutsub üles
looma neid uusi kontakte, et saaks sündida
midagi veel suuremat. Ja et me ei loobuks sellest
püüdlusest isegi siis, kui esimese korraga kontakt
ei õnnestu. Lemi versioonis tema peategelane
Kris Kelvin ei naase Maale, vaid jääb Solarise
planeedile. Romaani viimane lause on minu
arvates väga kõnekas: „Ma uskun kindlalt, et
halastamatute imede aeg pole veel möödas.”
Ta jäi sinna millegi uue ootuses. Lem lõpetab oma
teose väga lootusrikkalt. Et meil võiks olla julgust
mingiks uueks arenguks, uueks kokkupuuteks.

Isegi, kui see ime on „halastamatu”?

Mina tõlgendaks seda nii, et näiteks –
inimese sünd on kahtlemata ime. Kuid inimene
sureb ka paratamatult ära. Teinekord väga
vara. Ja see on halastamatu. Ime ei ole ainult
plussmargiline nähtus. Tihti peale on seal mõlemad
pooled koos. Kas me peaks seetõttu imedest
loobuma, neid vältima, võib-olla isegi nende
vastu võitlema? See on ju lõputu imede jada, et
planeedil Maa on tekkinud elu ja see on arenenud
selliselt, et me saame nüüd istuda siin laua taga ja
arutleda teatriteemadel. Selle protsessi käigus on
juhtunud väga palju halastamatut, ometi ei muuda
see imet olematuks.

Kui sa oled romaane lavale toonud,
siis sa oled need ise dramatiseerinud ja väga
õnnestunult. Ma eeldan, et sulle meeldib
dramatiseerida?

Meeldib, kuigi seekord oli raskem kui
tavaliselt. Ei teagi, mis põhjusel. Võib-olla oli vahel
pikem paus. „Surnud hinged”
oli viimane. Võib-olla ealised
iseärasused. Võib-olla materjali
vastupanu. Aga isegi raskuse ja
keerukuse kiuste meeldis mulle
seda teha.

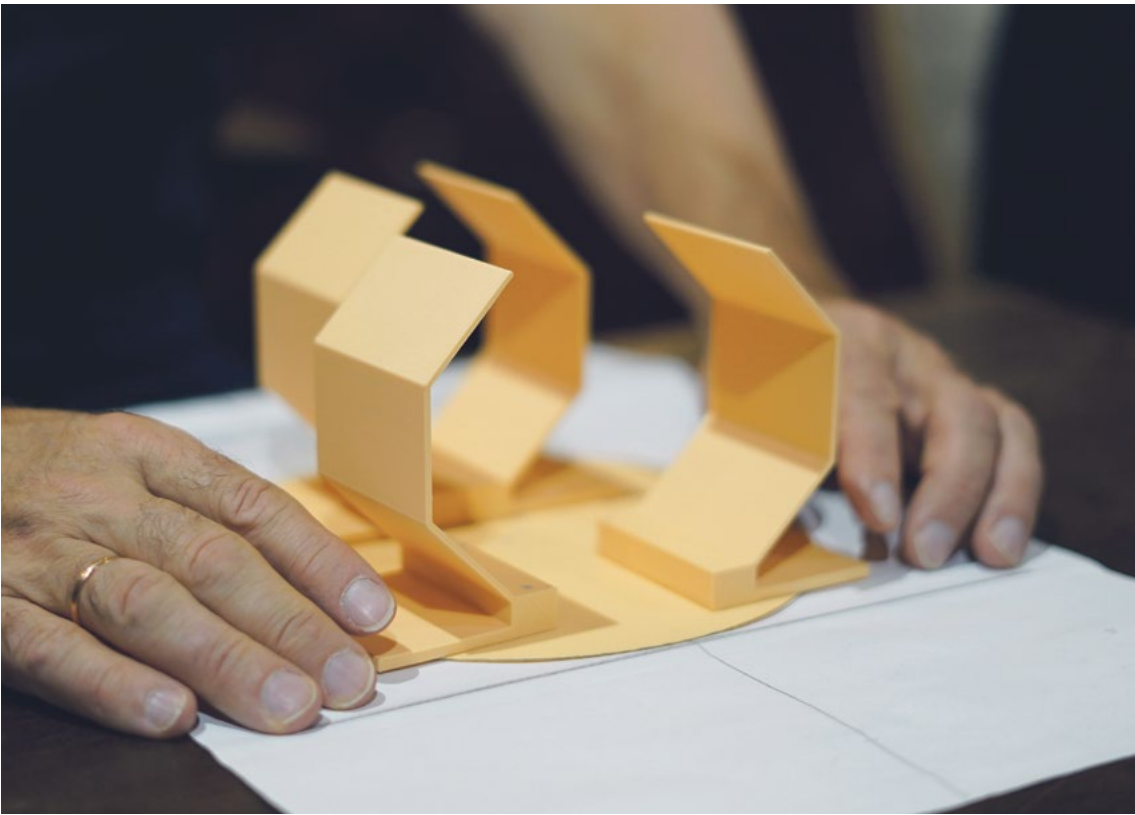
Lavaaeg ja -ruum on
palju piiratum kui romaanis. See
sunnib paratamatult kasutama
mingeid võtteid, mida sa varem
pole teinud. Sa pead midagi uut
ise välja nuputama. Sellel on oma
võlu, sa võid jõuda mingisuguse
huvitava lahenduseni, vormini või
teemaarenduseni, milleni muidu ei
jõuaks.

Nii et dramatiseerides sa paralleelselt
ka lavastad?

Jah, muidugi. Nii on hea kirjutada, kui
mõttled kõik juba lavareaalsusesse. Kui ma
kirjutamise hetkel teaksin ka täpselt lavakujundust,
siis oleks veelgi lihtsam. Kas see ka tulemuslikum
on, seda ma ei tea, sest jällegi – kui keset
lavastusprotsessi lisandub kujundus, osutab see
teatavat vastupanu, ja sellest saab sündida midagi
uut, mille peale varem poleks tulnud. Selle pärast
ongi kõige keerulisem lavastada tühjal laval – seal
ei ole midagi, mis vastupanu osutab: ainult tühjus
ja sinu enda piiratud kujutlusvõime.

Sul on meeskonnas kostüümikunstnik
ja valguskunstnik Lätist (Kristine Pasternaka
ja Oskars Pauliņš). Kuidas sa nendeni oled
jõudnud?

Nendega ma tutvusin Andris Freibergsi
ja Adolf Šapiro kaudu. Mulle tundub, et kui
teisest kultuuriruumist inimesi kaasata, toob
see kaasa veel ühe põneva uue nurga, veidi
teise vaatepunkti. Isegi kui see kolleeg on nii
lähedalt nagu Lätist, on tema kogemus, kool ja
kultuurikontekst veidi teine, harjumused veidi
teised, ja see alati rikastab. Eriti praegu, kus
koroonaast alates on maailm aina enam sulgunud.

Osa lavakujunduse maketist.
Fotod: Andra Seepter.

Nii lavastajad, näitlejad kui kõik teised liiguvad
vähem. Välismaal enda proovile panek on
tegelikult kõigile osapooltele kasulik. Tekib
paratamatult võrdlus, teatav peegeldus, et kus
me ise oma harjumustega asume. See paneb
pingutama.

Tundub, et sa oled oma tegemistega
faasis, kus sulle meeldib võtta vastu uusi
väljakutseid ja teha midagi, mida sa varem
pole teinud. Sa oled lavastanud oopereid,
tegelesid pikalt „Apteeker Melchiori”
projektiga, „Solaris” asetuks justkui
samasse ritta.

Ma saan aru, mis sa mõtled, ja täpselt
nii ongi. Ma arvan, et see on midagi, mida
me kunstnikena peamegi tegema – peame
ennast panema olukordadesse, kus me ei ole
veel varem olnud, katsetama midagi uut.

Toome metafooriks seenelkäimise. Kui
inimene läheb elus esimest korda seenele, siis
teda veab sinna mingi tung ja uudishimu, ta ei
oska isegi karta, et miski võiks valesti minna.
Aga kui sa juba kolmekümnendat korda lähed,
siis sa juba tead, mis sind ees ootab. See on
turvaline, aga tekib küsimus: „miks ma teen
midagi, mida ma olen juba teinud.” See on
see teatav keskeakriisi moment. Muidugi võib
seada ka endale ekstreemse ülesande: minna
südatalvel suveriietes metsa ja tulla tagasi
korvitäie seentega. Aga kui see tehtud – kuhu
edasi?

Ma ei ole kunagi varem midagi sellist
lavastanud nagu „Solaris”. Ma ei tea, kuidas
see täpselt käib või kuidas see saalis mõjuma
hakkab. Ma pean ütlema, et see on üsna
ebamugav koht, kuhu end inimesena panna,
risk on suur, ja minu eas sa juba tajud neid
riske, aga võita on palju rohkem kui kaotada.

See kõik kõlab kokku Lemi
tekstiga – kohtumine „võõraga”, millest
võib sündida midagi uut, mingi uus
„halastamatu ime”?

Ongi kokkuvõte olemas.

● Mehis Pihla

Stanisław Lem
„Solaris”

Dramatiseerija ja lavastaja → Elmo Nüganen
Kunstnik → Kristjan Suits
Kostüümikunstnik → Kristine Pasternaka
(Läti Rahvuskooper)
Valguskunstnik → Oskars Pauliņš
(Läti Rahvusteater)
Videokunstnik → Taavi Varm
Helikujundaja → Lauri Kaldoja
Tõlkija → Aarne Puu

Osades → Mait Malmsten, Harriet Toompere,
Jaan Rekkor, Taavi Teplenkov, Markus Luik,
Tõnu Kark

Esietendus 23. novembril 2024 suures saalis.

ME PEAME RÄÄKIMA

4 Leedu näitekirjanik Marius Ivaškevičius maalib panoraamse pildi totalitarismist, diktaatoritest ja inimestega manipuleerimisest. Näidendi ajendiks said rännakud Kesk-Aasias endistes NSV Liidu vabariikides ja kohtumine Tadžiki lavastajaga, kelle lavastus alles paar aastat tagasi tema kodumaal ära keelati. Tänapäeva totalitarism äratab autori mälus mälestusi ta enda lapsepõlvest NSV Liidus.

„Totalitaarse romaani“ esmalavastus oli 2024. aasta septembris Draamateatris, esimene avalik lugemine aga juba 2023. aastal Narva Vabaduse festivalil. Kuidas teos sinna jõudis?

Esialgne plaan oli näidend lavale tuua eelmisel aastal ja esietenduda Narva Vabaduse festivalil, mille algataja Vaba Lava teater on lavastuse kaasprodutsent. Kahjuks saime ettevalmistuse käigus aru, et me ei jõua festivaliks täisväärtuslikku lavastust teha. Siis valiti laval ettelugemise vorm, mille Hendrik Toompere jr koos näitlejate ja loomingulise meeskonnaga üheksa päeva jooksul ette valmistas.

Lavastus liigub laial geograafilisel ja ajaloolisel väljal, seal on kaasaegseid, ajaloolisi, fiktsionaalseid ja müütilisi tegelasi. Kuidas selline kaleidoskoop sündis?

Kui hakkasin näidendit kirjutama, mõtlesin pikalt, kuidas teost universaalseks muuta. Et jutus tänapäevase totalitarismi ilmingutest oleks kõikidele teadaolevad ajaloolised tähised ja paralleelid. Samal ajal oli see minu enda jaoks loominguline uurimistöö, püüd välja selgitada, kust see kõik pärit on. Nii hakkas teos ajalooliselt

ja geograafiliselt avarduma. Edaspidi oli ülesanne juba teine – kuidas seda avardumist hallata, et vaataja ei lämbuks info kätte ära. Arvan, et lõpuks see meil õnnestus.

Kuidas teie näidendid sünnivad? Iga olukord on erinev. Näiteks seda näidendit polnud üldse plaanis kirjutada, teema ise leidis mu üles. Ja küll ma puiklesin vastu, mõistes, kui palju aega see mul võtab, aga lõpuks andsin alla ja istusin kirjutama. Kui suur ideede varu ootab kirja panemist?

Mul on olemas tinglik ideede portfell, mida oma peas kaasas kannan. Aeg-ajalt kontrollin üle, kas soov neile aasta oma elust ohverdada pole veel tuhmunud. Kunagi ei tea täpselt, milliseks žanriks nad võivad areneda. Võib olla näidend, aga samamoodi ka romaan või film. Mõned neist ideedest surevad. Teised ei anna rahu ja tuleb nad ellu viia.

Olete pikalt rännanud Kesk-Aasias. Kas kogutud materjal annab veel näidenditeks ainet?

Ei, uut näidendit ei ole mul plaanis. Võib-olla saab sellest episood raamatus, mida tasapisi kirjutan. Dokumentaalteos nõukogude ajast ja meie pääsemisest sellest. Raamatu nimi oleks „Meie lapsepõlve tsoon“, olen osa sellest juba kirjutanud, aga kas kunagi lõpetan, ei ole sada protsenti kindel.

Miks Kesk-Aasia riikides ei õnnestunud 1980.–1990. aastatel ehk Balti riikidega samal ajal alanud demokratiseerimisprotsess?

Arvan, et meil on väga vedanud. Meie lähedusega läänele – geograafilise, ajaloolise ja mentaalsega. Kesk-Aasia riikidel ei olnud samasugust luksust, nad olid ja on diktatuuridest ümbritsetud, ja sellise ümbruskonnaga on peaaegu võimatu demokraatiasaart luua.

Kas näete lootuskiirt, kuidas saaks diktatuuride ahela katkestada?

Lähiaja perspektiivis ei näe kiiret demokraatliku maailma võitu, see on aeglane protsess, kuid liigub siiski demokraatia kasuks. Meil on täna demokraatlik Ukraina, kuigi Venemaa sõjalise agressiooni tõttu valusalt veritsev. Ma usun, et ka Valgevene on tulevikus vaba. Ja ka

Venemaa ise peaks ühel päeval vabanema Putinist ja temasuguste pealesurutud totalitaarsusest. Euroopa oli sada aastat tagasi tänasest väga erinev. Ma arvan, et tollal oli raske uskuda, et Hitleri Saksamaast saab kaheksakümmend aastat hiljem üks tähtsamaid demokraatia tugisambaid maailmas.

Tunnete Eesti teatrielu ja publikut hästi juba aastaid. Mille poolest see sarnaneb või erineb Leedu omast?

On erinevusi, ja ma olen neist korduvalt rääkinud. Leedus on publik teatri puhul mõnevõrra fanaatiline, see on teatud mõttes kultuurireligioon. Ei kinol ega kirjandusel ole Leedus nii sakraalset staatust kui teatril. Parimatel etendustel käib publik enam kui ühel korral, mis võimaldab lavastustele pikka eluiga. Näiteks minu näidendit „Madagaskar“ on Vilniuse Väikeses teatris mängitud juba 21 aastat, esietendus oli 2003. a ja saal on ikka veel iga kord puupüsti täis, ehkki ilmselt kõik esietendusel mänginud näitlejad on vahetunud. Leedu Rahvusteater on „Väljajaitmist“ mänginud alates 2011. aastast ja piletid müüakse välja niipea, kui müüki

tulevad. Kuigi need maksavad kopsakad 70 eurot. Kahekesi vaatama minnes tuleb maksta 140 eurot. Sellegipoolest käivad inimesed jätkuvalt vaatamas. Kohtun sageli inimestega, kes ütlevad mulle, et nad on lavastust 27-30 korda näinud. Lavastust, mis kestab kuus tundi. See on juba midagi samasugust, nagu igal pühapäeval kirikusse minna. Eestis nii pikalt püsivaid lavastusi ei ole. Aga mis on Eestis, ja mida meil praktiliselt pole, on sõltumatud teatrid. Iga kord, kui olen mõne Leedu ärimehega kohtunud, olen püüdnud rääkida talle Eesti erateatritest. Olen juba aastaid sel viisil Leedu rikkureid harinud, kuid seni edutult.

Hendrik Toompere jr on nii teie näidendi „Väljajaitmine“ (2016) kui ka „Totalitaarse romaani“ lavastaja. Arvatavasti jagate sarnaseid vaateid.

Ju oleme Hendrikuga millegi poolest mõttekaaslased, kui teeme juba teist korda koostööd.

Kui otsustasin kirjutada „Totalitaarse romaani“, kirjutasin enne Hendrikule ja

visandasin lühidalt idee. Ta vastas mulle välkkiirelt, et tema oleks sellest huvitatud. Loomulikult tõstis ta positiivne vastus ka minu motivatsiooni materjalile pühenduda. Uskuge mind, näidend on lavastajale väga raske pähekel, kuid Hendrik on meisterlikult lahendanud ülesande, kuidas seda lavale tuua. Olen erakordselt rahul sellega, mida Eesti Draamateatri suurel laval nägin.

Käsitlote enamasti poliitiliselt teravaid teemasid. Miks te ei tahaks ise poliitikasse minna?

Me kõik teeme, mida suudame. Mida oskame kõige paremini. Ma ei usu, et mul on poliitika jaoks annet. Kardan, et mul oleks seal väga igav. Istuksin seimi saalis ja kirjutaksin salaja näidendeid. Parem on lihtsalt näidendeid kirjutada, ilma kellegi eest varjamata.

Sõda on meie tagahoovis, naaberriik on vallandanud kohutava agressiooni. Mida meie, vabade Balti riikide teatriinimesed, saaksime teha? Kas oleme piisavalt teinud?

Minu arvates on teatris tähtis sellest rääkida. Otsida uusi meeleolu, kuidas inimestele sõda meelde tuletada, sest inimesed muutuvad tuimaks, ei taha enam sellest kuulda. Aga nimelt mugandumine ja Ukrainas toimuva infost loobumine on üks Venemaa eesmärke. Õudusega hakatakse harjuma, õudus muutub igapäevaseks. Teatril on veel võimalus meelde tuletada, et see ei ole normaalne. Pole normaalne, kui Ukrainas tapetakse jätkuvalt inimesi, kui inimesed elavad iga päev Venemaa raketirünnakute tõttu pidevas stressis, rääkimata neist, kes peavad olema rindel. Olin hiljuti Ukrainas ja nägin teatreid, kus ei olnud peaaegu ühtegi meesnäitlejat alles, kõik on sõtta läinud. Me peame olema nendega solidaarsed ja võitlema, vähemalt teatris, sest vastasel korral peame tegema seda päris relvadega.

Miks peame vabal maal rääkima diktatuuririikidest?

Meie pääsesime vanglast välja, aga nemad mitte. Me tunneme veel seda vanglat ja inimesi, kes on sinna jäänud. Lisaks ilmub üha rohkem geopoliitilisi märke, et Venemaa tahab ja püüab meid tollesse vanglasse tagasi kiskuda. Nagu olen ühes oma varasemas näidendis kirjutanud: vabadus ei ole seisund, see on igapäevane raske töö. Ja me ei saa vabaduses unne suikuda, sest siis ärkame ühel hommikul ilma vabaduseta üles.

● Ene Paaver
Vastused tõlkis leedu keelest Tiiu Sandrak
Marius Ivaškevičius „Totalitaarne romaan“
Lavastaja → Hendrik Toompere jr Kunstnik ja videokujundaja → Epp Kubu Kostüümikunstnik → Eugen Tamberg Valguskujundaja → Priidu Adlas Heililooja ja helikujundaja → Hendrik Kaljujärv Operaator → Fidelia Randmäe Lavastaja assistent → Ott Raidmets Tõlkijad → Ilona Martson ja Ene Paaver
Osades → Tõnu Oja, Gert Raudsep, Kristo Viiding, Ester Kuntu, Andres Puustusmaa, Taavi Teplenkov
Esietendus 21. septembril 2024 suures saalis. Eesti Draamateatri ja Vaba Lava koostöölavastus.

Stalin –Taavi Teplenkov. Foto: Heikki Leis.

ELU ROLLI-MÄNGUD

Lavastaja ja multimeediakunstnik Mart Piirimees vestles tänavusel Kirjandustäna festivalil oma senisest teatriteest ja lavastusest „James Brown kandis lokirulle“. Allpool on mõned nopped sellest jutuajamisest.

Kõik algas, nagu väga paljudel noortel, harrastusteatrist. Tartus Uru Noorteteatris oli põnev ja näitlemispisik jäi külge, lahti ei saanud, proovisin raputada küll. Sattusin gümnaasiumis õppides juhendama sealset improteatri valikainet, meeldisid ka tehnoloogilised kunstid. Mind tõmbas alati väga humanitaaria poole, mu ema on kunstiinimene ja isa semiootiku põhjaga, nii et olen uudishimu-mulli sees üles kasvanud. Peale kooli proovisin programmeerimist, disaini, maalimist, muusikat, õppisin klaverit, asjatasin start-up'i maailmas, aga kõik huvid kontsentreerusid lavastamises, selles fenomenis – koos midagi algatada ja edasi liikuda; selles kaifis, et lood ruumi ja teistel on selles hea mõllata.

Tahtsin uurida visuaalkunste, kunsti tehnoloogilist külge, pedagoogikat. Õppisin Balti filmi- ja meediakoolis integreeritud kunste. Juhendasin oma teatristuudiot, õppisime teatriajalugu ja -teooriaid, näitlemistehnikaid, proosat, luulet, liikusime pea kogemata samm-sammult füüsilise teatri ja etenduskunstide poole. Studio Deformance on mu südameasi, juhin seda siiani. Klassikalise teatri mull tundus tol ajal nii paksu koorega, et ega sinna läbi ei murra. Olen tollase tunde kohta kasutanud metafoori, et oled nagu lennuvälja tara taga ja teisel pool on noored, keda õpetatakse lendama, antakse rada ja lennuk kätte: mine, lenda. On palju inimesi, kes hurraatavad ja elavad kaasa. Olen tara taga, aga ei pääse sisse. Pean ise puu otsa ronima ja jäänukitest kokku klopsitud tiibadega tuule alla saama. Ja oi kui palju kukkuma. Jah, klassikalise teatri maailm on mind kogu aeg tõmmanud ja kunagine kriitiline positsioon oli ajendatud, nagu ikka, teadmatusest ja ligipääsmatuse... võibolla vihast. Viha kadus, aga õppisin mitte alla andma. Näen seda tegudele ajendavat viha siiani paljudes, kes tunnevad ennast taratagusena, aga kes minu hinnangul suudaksid panustada siia mulli oi kui palju...

Astusin Islandil etenduskunstide magistrantuuri. Kuidas tekitada keskkonnas või kogukonnas muutust uue tähelepanukeskme või uue

vormi abil? See küsimus mind paelus ja sai Islandil vunki juurde. Seal ei öeldud, kuidas teha, vaid pidi kohtuma erinevate loojate ning nende meetoditega ja nähtust-katsetatust ise välja pikkida, mis on sinu teema, sinu meetod. Meile öeldi juba esimesel nädalal, et lakke vahtimine, ookeani ääres jalutamine, mitte millegi tegemine on osa sinu protsessist. See muutis mu mõttemaailma küll. Sarnast mentaliteeti püüan praegu ise küllalisõppejõuna edastada BFM-i üliõpilastele.

Eestisse tagasi tulles astusin lavakooli lavastaja ja teatripedagoogika magistrantuuri. Mulle väga meeldib pedagoogiamet ja õppimise fenomen. Aga et teatrikunste edasi anda, peaks tervet spektrit kaasaegsetest etenduskunstidest psühholoogilise teatrine ise väga korralikult haldama. Olen teel.

Otsisin lõputöö materjali, tõlkija Margus Alver oli just soovitanud Yasmina Reza „James Brown kandis lokirulle“ Draamateatrile ja sealt see minuni jõudis. Näidendi maailmaesietendus oli umbes poolteist aastat tagasi Münchenis. Nagu ikka hea tükiiga: loed kaks lehekülge ja saad aru, et seda peab tegema.

Huvi identiteediteemade vastu ajendasid ka Islandi õpingud. Uurisin seal magistritöö raames mälu, neuroloogilisest ja filosoofilisest vaatepunktist, mentoriks Saksa neuroloog. Kuidas me võime nii valesti mäletada ja missugune võim on inimestel oma mälu üle! Kui hommikul suudame

Yasmina Reza „James Brown kandis lokirulle“
Lavastaja → Mart Piirimees Kunstnik → Virje Pärtin Videokunstnik → Mikk-Mait Kivi Valguskunstnik → Priidu Adlas Helilooja → Sander Pruel Helikujundaja → Jana-Liisa Johannson Tõlkija → Margus Alver Osades → Richard Ester, Hilje Murel, Ivo Uukkivi, Ursel Tilk, Emili Rohumaa
Esetendus 2. novembril 2024 väikeses saalis.

öösel nähtu pea jäägitult ära unustada, miks siis ärkvel olles toetume nii enesekindlalt oma mäletamisvõime terviklikkusele? Kuidas kahel inimesel võivad samast juhtumist olla paari aasta möödudes radikaalselt erinevad mälpildid? Kuidas ellusuhtumisega on võimalik ennast mõelda täiesti teise reaalsusesse... Reaalsus mõjutab meie suhtumist, suhtumine mõjutab meie tegusid, teod mõjutavad reaalsust.

Reza pilkab elu rollimänge. Pidev rolli mängimine võib võtta nii ekstreemseid mõõtmeid, et inimene mõtleb ennast välja sildini või mingisuguse isikuni või isiku joonteni, mille tõttu ta ühiskonda enam ei sobi (või lihtsalt kardetakse, et ei sobi). Kuid lõpuks on rollimäng meile kõigile omane ning rollist rolli liikumine üks ja see sama: inimese õppimine ja areng.

Reza ütles ühes intervjuus, et ta ei anna oma tegelastele hinnanguid. Me proovime lavastuses hoida sama „neutraalsust“, nagu Rezal on näidendis. Tõesti, me ei anna hinnanguid, et mis on õige, mis vale, vaid nendime, et asjad ongi hetkel niimoodi, nagu nad on. Muidugi see on ekstreemne, kui sa võtad omaks kellegi teise identiteedi ja teed igapäevaselt teise (juba maailmas eksisteeriva) inimese tegevusi: muretsed lakkamatult oma hääle pärast, kuigi endal ju kontserte anda ei tule. Aga kas seal on lõpuks vahet? Võibolla on, võibolla pole...

Ene Paaver

Mart Piirimees.
Foto: Andra Seepter.

Johan Elm.
Foto: Andra Seepter.

RISKI!

„Araabia öö“ on lavastaja Johan Elmile esimene töö Eesti Draamateatris. See on lugu, kus tavalise inimese igapäevaelu saab müütilise, eepilise mõõtme.

Kui sa valid lavastamiseks materjali, mida sa siis täpsemalt otsid?

Sellele on imelikult raske vastata. Tunnen kohe, esimesel või teisel lugemisel ära miski, mis mind huvitab. Aga mis see täpselt on? Mõni repliik või stseen, mingi temaatiline või dramaturgiline asi, mis mind kütkestab. „Araabia öös“ oli tõukejõuks üks repliik: „Kui pöördumatult muutume me selleks, mis me lõpuks oleme.“ Me pingutame kogu aeg, et olla keegi, olla parim versioon endast. Aga paratamatult ühel hetkel avastad, et oled muutunud päris endaks. Vanasti – või mis vanasti, mõned aastad tagasi oli oluline, kui näidendis olid rollid, mida tahaks ise mängida. Et midagi toimuks ridade vahel. Ja et see oleks näitlejale väljakutse. Lugu võib olla väga hästi kirjutatud ja puudutav, aga kui ta on läbinisti arusaadav, siis võib küll teha, aga... ei ole nii põnev.

Millega Roland Schimmelpfennig sind ära võlus?

Luule Epner palus meil lavakooli magistrantuuri draamateooria kursuse raames „Araabia öö“ läbi lugeda. See tekst haaras minust kohe kinni. Paeluv, vaimustav, dramaturgiliselt väljakutsuv, pildid kerkivad silme ette. Aga millest see räägib? Mis see lugu on? Jooksin nagu vastu seinale: ei räägi ju mitte millestki! Lugesin veel ja veel ja alles siis hakkas see avanema ja tundus korraga nii rikas, et sellega võib üsköik mida teha. Ta ei lase oma tegelastel minna lõpuni emotsionaalseks, vaid alati jääb kõrvalpilki. Ja seeläbi näeme tegevustikku ja tegelaste muutust klaarimalt. Mind köidab selle muinasjutulisus. Ei ole stseene, vaid

on üks pikk kulgemine. Need on inimesed, kelle elu on muutunud üksluiseks. Ja nad igatsevad oma ellu midagi müütilist, oma tegudele tähendust. Tahaks tunda ennast kangelasena, aga ei ole justkui sihti, ei saa aru, mille nimel pingutada. Ühel hetkel reaalsus asendubki muinasjutuga ja muutub maagiliseks realismiks.

Tegevustik toimub Berliini äärelinnas. Tallinn on veel suhteliselt inimmõõtmeline, metropoli anonüümsust ja multikultuurilisust on ehk vähem kui Saksamaa suurlinnades.

See oli ilmselt mu esimene kahtlus, kui tuli otsustada, kas lavastada või mitte. Aga näidendis on ainult viis tegelast, mitte suurlinna kümme miljonit, ja neis viies on võimalik ennast või oma naabrit või sõpra või ema-isa ära tunda. Näidend ei ole sakslastest või araablastest, kes elavad hiiglaslikus kortermajas. Eestlane või tallinlane tunneb samasugust üksindust, igatsust, kirge, üksluisust nagu need tegelased, kes juhuslikult tegutsevad Berliinis. Inimlikud hoovused tulevad üle kultuuribarjääri. See ei ole lihtsalt lugu ühest kortermajast. See on midagi veel. Nii palju veel.

Kuidas „Araabia öö“ sinu senise loominguga suhestub?

Tuleb tänada noort Toomperet, kellele ma saatsin posu näidendeid ja tema valis just selle välja. „Johan, tee midagi uut! Psühholoogilist teatrit oled teinud ja oskad teha, aga prooviks nüüd midagi atmosfäärikamat.“ Kui kunstile juht ütleb sulle, et ta tahaks, et sa riskiksid – ma arvan, siis tuleb seda teha. Ma ei pea oma psühholoogilise teatri oskusi täiesti kõrvale panema. Ma ei saa „Araabia öös“ toetuda ainult filigraansele rollilahendusele. Sest kas siin on üldse sedalaadi rollid? Tõenäoliselt hakkamegi mängima sellega, millal on näitleja rohkem või vähem rollis seers, millal ei ole üldse ja millal kukub ülepeakeela rolli sisse.

Lõpetasid 2024. aastal lavakooli lavastajamagistrantuuri. Mida sa seal õppisid?

Lõpetasin ka baka lavastajana, kuigi tegin koolis kõike, mis mulle vähegi usaldati. Astusin sisse dramaturgina, tahtsin saada näitlejaks, lõpetasin lavastajana. Baka annab tööriistad, magistrantuur võimaluse neid lihvida. Magistritõppe pehme eeldus oli, et me sõnastame oma lavastusmeetodi. Võtsin selle endale ülesandeks ja sõnastasingi. Kaks aastat magistris on üks parimaid otsuseid, mida ma oma loominguteel olen teinud.

Kas kõik su kümmekond lavastust on tehtud erinevates teatrites?

Jah. Vanemuisesse lähen nüüd küll juba teist korda. Ja muide ka Draamateatrisse tööle tulen teist korda – alustasin siin kunagi publikuteenindajana garderoobis.

Olen küll õnnelik vabakutseline, sest tööd on palju, aga inimesena ma ei ole aldis kogu aeg uute inimestega kohtuma. Mul on vedanud, olen saanud näitlejaid valida. See on väga-väga tore, aga sellegi poolest, iga prooviprotsessi vähemalt esimene neljandik kulub tuttavaks saamise peale. Unistan ajast, kus mul on kolleegid, keda ma juba mingil määral tunnen ja me saame ilma selle neljandikuta kohe edasi minna.

Sul on mõttekaaslasest kunstnik, kes on teinud kõigi su lavastuste kujunduse.

Eugen Tambergiga räägime sama keelt, meil on sama tööeetika. Kujundus on alati teema teenistuses, nii et mina pean kõigepealt aru saama, mis on teema, sealt liigume koos edasi.

Sul on ka endal kunstniku taust, kas sa pole mõelnud ise oma lavastuste ruumi luua?

Võiks, ma osalen kujunduse loomise protsessis väga aktiivselt. Aga mind hoiab tagasi hetk, kui algavad vestlused töökodadega ja ma kuulen, kuidas Eugen räägib lavameistritega või ehitusmeestega. Mul on puudu materjaliteadmistest. Peaks ehituskooli minema. Visiooni on, aga ma jääks praktiliste küsimustega hätta ja sa on seda stressi vaja. Samas ma ei ole veel loobunud, sügelus on seers küll.

Ene Paaver

Roland Schimmelpfennig
„Araabia öö“

Lavastaja → Johan Elm
Kunstnik → Eugen Tamberg
Tõlkija → Liis Kolle
Osades → Ursel Tilk, Hanna Jaanovits, Hendrik Toomperere, Merle Palmiste, Jüri Tiidus

Esetendus 1. veebruaril 2025 väikeses saalis.

ESIMENE SÜGIS

Hanna Jaanovits, Emili Rohumaa, Richard Ester lõpetasid kevadel lavaka ja liitusid sügise hakul Draamateatri trupiga. Saame tutvavaks!

Ühest nädalalehest küsimust laenates – mis elu elate kah?

Richard Ester: Mul on elu esimene sügis ilma koolita. Tööinimese elu!

Hanna Jaanovits: Esimene sügis peale 17 aastat, kui ei lähe 1. septembril kooli. Uue elurütmi otsingud, väljatöötamised on pooleli. Saab hingata, mõelda mõtteid, mida pole ammu rahulikult mõelda saanud. Ja teen üksi kodus proove – öpin kahte lavastusse sisse, see on väga uudne kogemus.

Emili Rohumaa: Praegune graafik lubab lisaks teatritegemisele ka teatrit näha – paar nädalat tagasi käisin viiel järjestikusel öhtul teatrit vaatamas, midagi sellist pole ammu juhtunud. Lisaks proovitegemisele olen saanud perega suhelda, süüa ja muusikat teha, rattatulesid osta — ühesõnaga nagu päris inimese elu elada.

Teil on seljataga intensiivsed neli aastat lavakas. Kuidas muutus õpingute ajal teie arusaam näitlejatööst?

HJ: Peamiselt tõusis teadlikkus ja vastutustunne. Mõnes mõttes igatsen seda aega, kus ei teadnud näitlejatehnilisest poolest veel midagi. Õpetad küll ennast, et ei ole kasu asjade lahterdamisest, tehtu õigeks või valeks jaotamisest, aga see on nii kerge tulema. Näitleja peamine tööriist on selge pea ja kohalolu.

RE: Enne mul arusaama põlndki! Ma ei teadnud isegi seda, et näitlejaid kusagil õpetatakse. Aga kui hakata kinni liitsõnast näitlejatöö, siis pigem rõhutaksin sõna teist poolt.

ER: Üks olulisimaid avastusi oligi see, et näitleja töö iseendaga ei tähenda ainult tehnilist drilli, vaid ka näitleja tööd iseenda kui inimesega – niisama tähtis, kui on töö rolliga, on töö enda tundmaõppimisega. Kuidas hakkama saada oma tujude ja emotsioonidega? Kuidas stressiga toime tulla? Kuidas olla hea sõber ja kolleeg? Selliste küsimuste küsimine on minu meelest osa näitlejatööst.

Te olete teinud mitu diplomilavastust, lisaks esimesed rollid Draamateatris – mida olete teada saanud publiku kohta?

ER: Minu jaoks on kontakt publikuga üks käivitavaid jõuallikaid. Kui näitlejate ja publiku vahel tekib päris kontakt, siis tundub, et nii mängult kui päriselt on kõik lubatud. See aga eeldab mõlema osapoole kohalolu ja haavatavust, seda, et nii näitleja kui vaataja lubavad endal olla lahtised ja empaatilised. Arvan, et jämedam ots on siin näitleja käes, sest kui mina näitlejana ei suuda olla haavatav, siis miks peaks publik seda tegema?

HJ: Vahetu kontakt on imeilus ja võimas. Meil on mitmes diplomilavastuses olnud otsest publikuga kontakti loomist ja see on kardinaalselt erinev prožedest pimestatuna musta saali vaatamisest. See tunne, et näitlejad ja vaatajad ei eksiteeri eri ruumides, vaid üheskoos samal ajal ja samas kohas tekitab väga tuntava energiahetuse.

RE: Teater on teatud mõttes alati päris. Mis iganes juhtub – juhtub. Ja tunnistajaiks saavad ainult need, kes tol öhtul kohal olid. Järgmisel öhtul juhtub juba midagi järgmist.

Milline senistest töödest on kõige hingelähedasem?

HJ: Keeruline öelda, sest iga lavastus kasvab külge ja õpetab, jätab oma jälje, viib edasi. Aga „Macbeth” ja leedi Macduff on mind kindlasti senini kõige rohkem raputanud ja neil on oluline koht minu sees.

ER: Kõik rollid on hingelähedased, aga Miina „Luidrikus” (lav. Taavi Tõnisson) on ikkagi esimene roll siin teatris ja seetõttu kuidagi eriti armas. Ootan huviga, et saaks juba uuesti mängida, sest tunnen, et aastaga oleme mõlemad Miinaga muutunud.

RE: Diplomilavastus Linnateatris „Tiit Pagu” on olnud kõige hingelähedasem. See on ühtlasi suur lugemissoovitus!

Kas on olnud (või on) mõni stseen, mille mängimist te olete ühes või teises lavastuses kuidagi eriliselt oodanud?

ER: Etendusi mängides tekivad väikesed rituaalid, mis on saanud vaikimisi lavastuse pärisosaks. Näiteks ma väga ootan alati seda hetke, kui Kersti Heinloo mul „Luidrikus” käest kinni võtab ja sõnatult lohutada püüab (Kersti mängib mu ema). Lavastuse mõttes on see kõigest väike üleminekuhetk, aga minu jaoks on see iga kord nii ilus ja oluline koht ning tekitab alati mingi äratundmishetke. „Ühe helevalge tuvi” puhul ootan väga stseene Teelega, tunnen, et kahe inimese stseenid võivad teinekord olla isegi plahvatusohtlikud, sest kaks inimest on kogu oma tähelepanuga teineteisel ja sellest maksimaalsest tähelepanust võib sündida midagi uut ja ootamatut. Samas on „Tuvi” etenduste rituaaliks kujunenud ka trepi veerel keedumuna söömine, kui rekvisiit pole õnnekombel (või sihilikult) stseeni jooksul otsa saanud.

RE: Mart Kangro lavastuses „Komöödia” sai kursavennaga kahekesi väiksesse kaanetatud tunni poetud ja seal sees lärmatud. Vat nihukest arusaama näitlejatööst neli aastat tagasi küll ei old!

HJ: Minu lemmikud stseenid on need, mis ei ole täielikult ette lavastatud ja kus suurt osa mängib juhus ja tolles hetkes otsuste langetamine. Nagu näiteks üheksa minutit järjest keerutamine „Macbethis” või veetünnis, minimaalse nähtavusega, ringi paterdamine ja stseeni mängimine „Komöödias”. Ene-Liis Semperi ja Tiit Ojasoo lavastus „72 päeva” oli pea tervenisti tundmatus kohas vette hüppamine, kus meil olid küll kindlad reeglid ja kokkulepped, aga muutuvaid tegureid piisavalt palju, et mitte teada, mis järgmine hetk päriselt toob.

Teatrimaailm on sedavõrd mitmepalgeline, et teatritaatjal võib olla keeruline selles kõiges orienteeruda, nii et küsiks in teatrisoovitusi. Aga läheneks seekord teistmoodi, soovitage mõne teise nurga alt kui näitlejate-lavastajate põhjal.

ER: Mina sain hiljuti parima show öhtul Telliskivis ja Kalamajas rattaga sõites – kõik inimesed, kes mulle vastu tulid, olid nagu tegelased mingist kurvast ja naljakast Eesti

filmist. Nende rõõme ja muresid võis lugeda nagu subtiitrid – kõik, kes mulle vastu tulid, olid mingid tegelased oma rõõmude ja murede, saatuse ja traagikaga. Vähemalt nii mulle tundus. See öhtune „show” meenutas John Fowlesi „Maagi” – tundus, et see etendus juhuslike möödujate poolt on minu jaoks lavastatud ning just mina pean seda nägema, et mingile saladusele jälile jõuda. Konkreetsema teatrisoovituse kohapealt kutsun lugejaid Von Krahli Teatri tegemistel silma peal hoidma, mulle tundub, et seal võib lähiajal lahedaid asju näha.

HJ: Linnateatri lavastusel „Poiss, kes nägi pimeduses” on sissesulanduv ja täpne helikujundus, mida esmapilgul isegi ei pruugi tähele panna, aga mis toetab väga tugevalt stseenide ja atmosfääride muundumist.

RE: Soovitan kuulata sinne maja loomingulise juhi tükki helikujundust, mida on teinud Lauri Kalsoja.

TAHAKS JUBA TEATRISSE

Kuidas käib piletimüük Draamateatri kassas? Näitleja Helena Lotman vestleb asjatundjate Krista ja Leaga.

Eesti Draamateatris on alanud 105. hooaeg. Majas on hulk uusi nägusid, värskeid ideid ja juba esietenduvad uued lavastused. Mõned asjad aga ei muutu ja see on hea. Kui sisenen teatrimaja kassasse, ootavad mind seal kaks särasilmset, töökat ja head inimest: Krista Roolaid ja Lea Rennik. Nemad müüvad pileteid. „Nii on,“ kinnitab Krista rõõmsalt. „Aga inimesed küsivad tihti, mis te siin enam istute, teil on ju kõik välja müüdnud?“

Kui piletid on välja müüdnud, on järelikult keegi neid müüdnud. Et aga paremini aru saada, kuidas käib piletimüük ning kui palju mahub Krista ja Lea tööpäeva sisse veel, võtsin meie klienditeenindajaid nende lahel loal usutleda. On ime, et üldse jutule saan. Niisama istumist siin ei ole.

Mida tähendab töötada Draamateatri kassas?

Krista unistas kunagi maadeavastajaks saamisest. Või kosmonaudiks. Siis sai aga aru, et need kauged maailmad võivad olla siinsamas ja alustas oma teekonda Draamateatris 1979. aastal lavapoisina. Hiljem töötas kaks aastat ka rekvisiitorina. Lea on olnud teatris 22 või 23 aastat, isegi ei tea, aga ei pea seda ka nii oluliseks. Ja tõesti, ta räägib oma tööst sellise õhinaga, nagu oleks endiselt esimest päeva töö.

Pidevalt heliseb telefon ja kohe selle järel heliseb torusse vastu Krista või Lea helge hääl. „Draamateatri kassa, tervist!“ Siin ei müüda aga ainult Draamateatri pileteid, see siin on Piletimaailma keskkassa. „Me müüme tõesti pileteid üle vabariigi. Meilt saab osta pileti Saaremaale või Rakverre. Ka inimesed, kes ostavad piletid interneti kaudu, tulevad siia, et neid meie juures välja trükkida. Paljud koguvad pileteid.“

Palju on arvutitööd, mis ei paista välja. „Tuleb ohtralt e-kirju sisuga „ostsin sellele kuupäevale, aga see ei sobi“, proovime siis vahetada,“ kirjeldab Lea.

Krista võtab asja kokku: „Ma ütleks, et me oleme puhver teatri ja inimeste vahel. Me oleme siin ja meil on inimeste jaoks aega.“ Imestan, kas tõesti tullakse kassasse massiliselt füüsiliselt kohale? Tuleb välja, et väga palju tullakse. Esmalt tullakse teatrisse ja pärast kassasse. Kui inimene on käinud teatris, ollakse nähtust tihti kõrgendatud seisundis. Tahetakse arutada ja rääkida. Kui kõik teised ukсед on teatris veel kinni, on Krista ja Lea siin. Tullakse ka näiteks siis, kui ei osata nähtut sõnastada, et keegi aitaks. Või lihtsalt kuulaks.

lavastuse lavastas Laura?“. Või kui tahetakse näha lavastust „Skalpelli“, küsitakse hoopis „kuidas saaks näha „Žiletti?“.

Jälle heliseb telefon. Küsitakse pileteid „Macbethile“. Huvi on, aga kohti sinna enam ei ole. Kassa soovitab uuesti uurida siis, kui jaanuaris etendused lähemal – ehk on keegi pileti(d) tagastanud.

Aga mõnda lavastust ei ole nii lihtne müüa. Inimesed on avatud ja annavad teatril e tagasisidet. Peegeldatakse, mida ollakse kirjeldusest lugenud ja kuidas see mõjub – kas tõmbab vaatama või peletab eemale.

Mõni asi on väga hea, aga seda on raskem müüa. Teatri ajaloo on ka juhtunud, et lavastuse pealkiri vahetatakse pärast esietendust ära, sest mõjub publikule liiga ähvardavalt. Nii juhtus lavastusega „Hirmus veretöö Läänemerel“, mis sai pealkirjaks „Jaan Umbi lugu“. Sõnadel on väga suur jõud.

Tuleb aga ette, et sõnade jõud toimib nii, et piletid saavad väga kiiresti otsa. Meie maja väikeses saalis on 146 kohta ja need kohad täituvad kiiresti.

Kuidas siis ikkagi saada piletit Draamateatri lavastustele?

Krista tõdeb, et tegelikult pakuks neile kõige rohkem rõõmu, kui nad saaks kogu aeg pileteid müüa. „Siis oleks päev otsa positiivsed emotsioonid, ostja on õnnelik, meie oleme õnnelikud. Aga kui peab pidevalt ütlema, et

kõik on välja müüdnud, on vahel raske.“

Lea lisab emalikul häälel, et siis tulebki öelda leebelt nii nagu on. Et praegu ei ole. „Aga ma alati soovitan küsida päev varem või samal päeval, mil etendus toimub. Hoidke silm piletimüügil peal, helistage meile, tulge kasvõi kohale, äkki ikka saab, äkki õnn naeratab!“ pakub ta lootusrikkalt võimalusi.

Lea soovitab ka kodulehel end uudiskirja lugejaks registreerida. Sellega tuleb teade, millal piletid müüki tulevad, millised uusi lavastusi on oodata ja milliseid sooduspakkumisi tehakse.

Krista tuleb tagasi selle juurde, kuidas üks tore naine küsis, mis nad siin istuvad, kui midagi müüa ei ole. „Ma ütlesin, aga me räägime teiega.“ Proua olevat siis tänanud ja öelnud, et see on

tegelikult suur asi, et Krista ja Lea siin olemas on. Tuleb välja, et paljud, kes ostavad Piletimaailma kaudu teistesse teatritesse pileteid, tulevad Pärnu maantee 5 kassasse just selle pärast, et saaks päris inimestega kohtuda.

„Võiks ju ka netist osta, aga siin on avar, helge ja soe. Kunagi oli siin valgustajate ruum. Jah, meie oleme olemas, kuulame, räägime. Ei ole ainult masinad.“ Aga ega me ei tea, kuidas 15–20 aasta pärast on.

Jah, Krista ja Lea ei ole õnneks masinad, kuid tegelevad muuhulgas ka masinatega. Vahel ei tuvasta tõkkepuu Draamateatri parklasse sisenevate autode numbreid, vahel tujutseb

arusaamatult. Päris inimeste peale saab aga kindel olla. Krista ja Lea peale saab kindel olla.

Ja ka nemad armastavad inimesi. Lea ei salga, et vahel on tal õhtuks täiesti tühi tunne, aga seda, mida ta saab siit, kuskilt mujalt ei leia. „Tunneme, et oleme siin hästi hoitud. Meil on head kolleegid ja ülemused. Kuigi toimetame siin oma eraldi ruumis, teame, et oleme tähtis osa teatrist. Ja teatripublik on tohutult hea publik. Teatriinimesed on sõbralikud inimesed. Publikul ei ole kunagi liiga kiire.“

Krista lisab: „Jah, just võrdlesime end haiglaga, kuhu inimesed ka päev otsa helistavad ja peavad paratamatult saama oma suures mures väga kiiret abi. See on närviline ja pingeline.“

Teatrihuvilised, tuleb välja, kurjustavad väga harva. Ja kui ka kurjustavad, lähevad pärast leebeks. Küll on tulnud tagasi lilledle või kommidega, õunte ja vabandustega, et suures igatsuses teatri järele ootamatult kops üle maksa läks. Pahameel võib tekkida sellest, kui etendus on mingil põhjusel ära jäänud ja publik ei ole sellest teadlik. „Palun andke meile oma andmed, siis saame ka teatada!“ julgustab Lea. Telefon helisebki jälle. Müüakse mõned piletid. Lea ja Krista rõõmustavad. Küllap ka helistaja. Kui ei helise telefon, voorivad uksest sisse ja välja inimesed. Siseneb üks režissöör, ta lastakse sisse. Siseneb keegi, kes soovib teada, kas teatris tegutseb ka lastehoid. Ükskord sisenes uksest üks

härra, kes oli näinud, kuidas Krista „Prillitoosi“ saates muuseumikaardist rääkis ja tahtis Kristat kosida. Tuli teinegi mees lillekimbuga. Aga Krista jäi siia.

Piletimüügi päev. Kuidas see käib? Kristal ja Leal on siis pulss kõrgem kui tavaliselt. Nad on ennast valmis pannud. Nad on kontrollinud, et piletirull jookseks, tšekipaber jookseks, mõte jookseks. „Tahaks lihtsalt, et võimalikult paljud inimesed saaksid teatrisse tulla.“ Ja siis see juhtub: kell saab 10.00 ja piletimüük läheb lahti. Maja ees on juba tund aega järjekord trepist alla, nüüd avaneb üks. Samal ajal ostetakse internetist. Kell 10.04 on mõned väikese saali etendused välja müüdnud. Paljud inimesed on juba õnnelikuks saanud. „Kord ostis üks naine jõulukungiks piletid kogu suguvõsale. Meeletud summad ja pank pani nii mitmete järjestikuste tehingute järel igaks juhuks kaardi kinni,“ meenutavad Krista ja Lea. Aga on ka neid, kel piletit õigel hetkel saada ei õnnestunud. „Te tahate öelda, et aasta lõpuni ei saagi tulla teie juurde? Mis ma teen siis?“

Oktoobrist märtsini on eesti inimele ikkagi harjunud pidevalt teatris olema. On külm ja pime. Ja inimestel on väljakujunenud traditsioonid – teatrisse tahetakse tulla sünnipäevadel, pulma-aastapäevadel, kollektiividega. „Kusjuures kollektiivina oleks väga tark teatrisse kirjutada ja ennast järjekorda panna,“ soovitab Lea.

Vahel helistavad inimesed, kes ei ole pileteid saanud, aga kellel on just lapselapsed välismaalt külas või kes hakkavad järgmisel kuul sünnitama ja ei saa siis tükk aega tulla või kelle vanemad on juba nii eakad, et ei tea, kui kaua enam tulla saavadki. Inimlikult on see arusaadav.

Võiks ju mõelda, et mängime rohkem ja ainult väga suurtes saalides, aga igal lavastusel on siiski oma (ruumi)spetsiifika ja näitlejaid kloonida ei anna. Suurima koormusega näitleja, kelleks eelmisel hooajal oli Karmo Nigula, mängis hooaja jooksul 133 etendust.

„No kui ühtegi piletit müüa enam ei ole, saame vähemalt Maidu kaardi müüa,“ viitab Krista fotodele näitlejatest, mis kunstnik Laura Pählapuu postkaartideks tegi.

Hea küll, tööpäev hakkab lõppema, lasen head inimesed koju. Krista ja Lea jõuavad veel enne ööd teha pika jalutuskäigu vanalinnas, et „pead mõnusalt tühjaks kõndida“. „Aga me väga tahame tulla hommikul tööle. Suvel juba tunneme, et ei oska teisiiti, tahaks tulla tööle. Kuigi see töö on imelik sõna. Me pigem ütleme, et tahaks juba tulla teatrisse.“

● Helena Lotman

Lea Rennik ja Krista Roolaid.
Foto: Andra Seepter.

114 PÄEVA LIIBANONIS

Veebruaris esietendub Eesti Draamateatri suures saalis lavastus „Ükskord Liibanonis“, mis on inspireeritud Eesti tuntuimast pantvangikriisist. 2011. aasta märtsis vangistati Liibanonis Bekaa orus seitse Eesti ratturit, 114 päeva hiljem nad vabastati. Lavastus keskendub uurijate, luurajate ja ametnike perspektiivile, kes meeste vabastamise nimel töötasid.

Autor Mehis Pihla, kas vastab tõele, et idee Liibanoni pantvangiloo põhjal lavastus teha sündis sel suvel Tartus „Rahamaa“ proovide ajal? Liibanoni loo lavastusmeeskondki on sama – Hendrik Toompere jr, Ove Musting ja Mehis Pihla?

Mehis Pihla: Neli aastat tagasi kirjutasime Ove Mustingu ja Siret Campbelliga samast ainesest inspireeritud kuueosalise telesarja stsenaariumi. Nii mastaapse loo ülesvõtmine on aga seni raha taha takerdunud. Kuna lugu on niivõrd põnev ja Eesti kontekstis ainulaadne, siis patt oleks seda sahtlis hoida – nii otsustasime selle lavale tuua. Tegelikult kõige suurema tõuke andis see, mis just parasjagu Liibanonis ja Lähis-Idas toimub, israeli

ja Hezbollah sõda. See on täpselt sama kontekst, kuhu meie ratturid aastal 2011 sattusid ja nende samade jõujoontega pidid ka meie uurimisorganid silmitsi seisma. Samal ajal kogus tuure araabia kevad, Hezbollah üritas Liibanonis valitsusse pääseda jne. Selleks, et mehed vabastada, pidid uurijad esimese hooga üleüldse aru saama, mis seal Lähis-Idas toimub. Kes on kes ja mis huvid kellelgi on.

Sellest, kuidas vabastamine välja nägi, ei ole avalikult väga palju teada. Enamik aspekte on kuulutatud 50 aastaks riigisaladuseks. Mille põhjal te lavastuse loonud olete?

MP: Jah, on aspekte, mis on tõesti salastatud. Aga samas, väga palju on ka teada. Me tugineme oma versioonis suuresti Tiit Pruuli raamatule „Antiliibanon“. Pruuli tegi peale meeste vabastamist rohkelt intervjuusid ja ta on kõik avalikult kättesaadavad materjalid ära kaardistanud. Lisaks tegime juba telesarja arendamisel ise asjaosalistega intervjuusid, nüüd lavastuse jaoks veel lisaks. Ütlen igaks juhuks ära, et keegi meie riigisaladusi avaldanud ei ole. See, mis lavale jõuab, on meie versioon toimunust.

Eks oleme pidanud ise ka detektiivi mängima, et vihjete ja fragmentide põhjal jälgitav ja loogiline tervik moodustada. Nüüd on jäänud ainult 37 aastat oodata, ja saamegi teada, kui lähedale me tõele jõudsime.

Saan aru, et tegu on põnevikuga? Detektiivilooga?

MP: Arvestades lõpplahendust, on see lisaks ka suur edulugu. Kui vabastamise operatsioon oli

selline, nagu meie sellest aru oleme saanud, siis on see muljetavaldav.

Ülesehituselt tuleb lavastus üsna klassikaline detektiivi- või spioonilugu. Uurijate lähtepunkt on nii jaburalt keeruline – kui sa saad ülesande vabastada Liibanonis pantvangis olevad eestlased, siis millest üleüldse alustada? Seetõttu on lavastuses tähtsal kohal ka kogu piirkonna kultuurilooline taust. Eestist vaadates tundub see piirkond võrdlemisi segane ja arusaamatu. Oli ka uurijatele. Ma arvan, et kogu trupile (ja ka publikule) on põnev väljakutse Lähis-Idas toimuvaga rinda pista. Tolles loos oli see reaalselt elu ja surma küsimus.

● **Martin Algas**

„Ükskord Liibanonis“

Lavateksti autor → Mehis Pihla
Lavastaja → Hendrik Toompere jr
Kunstnik → Kristjan Suits
Helikujundaja → Lauri Kaldoja

Osades → Marian Eplik,
Richard Ester, Kersti Heinloo,
Ülle Kaljuste, Markus Luik,
Märten Metsaviir, Tõnis Niinemets,
Raimo Pass, Christopher Rajaveer,
Ivo Uukkivi

Esietendus 22. veebruaril 2025
suures saalis.

12

Bekaa org, kus ratturid rõõviti. Foto: Raigo Pajula

Toimetajad → Kairi Kruus, Ene Paaver, Mehis Pihla
Kujundaja → Andra Seepster

info@draamateater.ee
Pärnu mnt 5 10148 Tallinn
draamateater.ee

Eesti Draamateater, leht nr 28
ISSN 1736-7247
tel 683 1404